Lod
"Diospolis - City of God"
Collected Papers on the History and Archaeology of Lod

اللد
"ديوسبوليس- مدينة الاله"
أوراق عن تاريخ وآثار مدينة اللد

לוד
"דיוספוליס - עיר האלוהים"
קובץ מחקרים בהיסטוריה ובארכאולוגיה של לוד

כרך ג' | العدد الثالث | Vol. 3

עורכים: אלון שביט, תאופיק דעאדלה ויובל גדות

المحررين: الون شبيط، توفيق دعادله ويوفال جادوت

Editors: Alon Shavit, Tawfiq Da'adli and Yuval Gadot

משרד התרבות והספורט

מועצה לשימור אתרי מורשת בישראל

מכון ישראלי לארכיאולוגיה ע"ר
Israeli Institute of Archaeology

المركز متعدد الثقافات اللد

כריכה קדמית: פסיפס לוד (צילום: רשות העתיקות), מתוך מאמרו של ע׳אלב אבו דיאב (2015)
צילום מרכזי: מטבע מס׳ 3 ממאמרו של ד״ר יואב פרחי בכרך זה. התמונה באדיבות ד״ר דוד וימימה יסלזון, מאוספם הפרטי, צירך, שוויץ.
Coin photo on the front cover is courtesy of the Collection of
Dr. David and Jemima Jeselsohn, Zurich, Switzerland.
מרכז המערכת: בועז גרוס
עריכת לשון: רבקה שביט
עיצוב גרפי: דפאור - יקיר פרינט בע״מ
עימוד הדפסה וכריכה: דפאור - יקיר פרינט בע״מ

דברי הכנס השנתי השלישי לתולדות העיר לוד ולפיתוח העיר העתיקה של לוד
כ״ב באייר תשע״ז, 18 במאי 2017
הודפס בהוצאת ״תגליות״ - מכון ישראלי לארכיאולוגיה (ע״ר)

© כל הזכויות שמורות למחברים, לעורכים ולהוצאה
לוד תשע״ז 2017

דבר העורכים

אנו גאים להוציא לאור את הכרך השלישי בכתב העת לוד, דיוספוליס - עיר האלוהים. כשהחלנו ביוזמה לפני שלוש שנים, היו רבים בקרב קהילת המחקר ששאלו בתמיהה כיצד נוכל לקיים כנס שנתי לתולדות העיר לוד ושנתון ובו מאמרי חוקרים לצדו? האם יהיו בידנו מספיק ממצאי מחקרים? גילוי הספק הללו לא הפתיעו אותנו. לפני למעלה מעשור, עת יזמנו את המיזם הקהילתי למחקר ופיתוח העיר העתיקה של לוד (פרטים באתר www.ancientlod.com), היו רבים בקרב קהילת המחקר אשר כלל לא היו מודעים לעברה של העיר ולמקומה כאחת הערים העתיקות החשובות בארץ-ישראל. היום, מרבית החוקרים ויודעי החן נחשפו לעברה של לוד וכבר אינם מופתעים מרוחב יריעת המחקר אודותיה.

הכרך הנוכחי, כמו קודמיו, מציג בפניכם מאמרי חוקרים אשר מרביתם מפורסמים כאן לראשונה. אנו גאים לשמש כבמה מרכזית לפרסום מחקרים העוסקים בארכיאולוגיה ובהיסטוריה של לוד העתיקה.

בכרך זה, חגית טורגה, אשר ניהלה חפירות בשתי הערים ואף הקדישה את עבודת הדוקטורט שלה לנושא, בוחנת את יחסי לוד ורמלה מנקודת מבט ארכיאולוגית. טורגה טוענת שבניגוד למסקנת ההיסטוריונים לפיה הקמתה של רמלה, במאה ה-8 לספירה, הביאה לחורבנה של לוד, לוד ממשיכה לשמש כמרכז עירוני חשוב זמן רב לאחר יסוד רמלה ואילו לרמלה נדרשו דורות רבים בכדי להתבסס כעיר בירה של מחוז פלשתין.

בעוד שחגית טורגה מבססת את מסקנתה בעיקר על הממצא הארכיאולוגי, פרופ' נמרוד לוז בחן את יחסי הגומלין בין רמלה ולוד על סמך המידע ההיסטורי. פרופ' לוז מצביע על האנומליה בקיום שני מרכזים עירוניים חשובים, לוד ורמלה, זו לצד זו במהלך ההיסטוריה. לוז מסיק שהסמיכות הלא טבעית של הערים פגעה ביכולת של השתיים להתפתח.

יואב גולסט מציג מחקר אותו ערך אודות נסיבות תכנונו והקמתו של שדה התעופה הבין-לאומי לוד בימי ממשלת המנדט הבריטי. במאמרו בוחן גולסט את מידת התרומה של שדה התעופה לעיר לוד.

ד"ר יואב פרחי מציג במאמר ייחודי את מטבעות העיר לוד מן התקופה הרומית. דיוספוליס הרומית זכתה להטביע מטבעות במשך שנים בודדות בראשית המאה ה-3 לספירה. מחקרו של פרחי פותח בפנינו צוהר לעיר לוד באחת מתקופות השיא בעברה.

ד"ר ג'סי פנחס, בועז גרוס וד"ר אלון שביט מציגים ממצאים של סריקת שטחים ברחבי העיר העתיקה בלוד באמצעות מכ"מ חודר קרקע. ממצאי הסריקה מלמדים באופן כללי על אופי השכבה הארכיאולוגית והם מרמזים על ממצאים מונומנטאליים חשובים אשר יש בהם להשפיע על תכנון חפירות ארכיאולוגיות בעתיד.

ד"ר תאופיק דעאדלה מציג במאמרו סיכום ראשוני של עשר שנות מחקר ארכיאולוגי בעיר לוד בידי משלחת החפירות של הפרויקט, הפועלת בחסות המכון לארכיאולוגיה על שם נלסון גליק בהיברו יוניון קולג'.

השנה חברה אלינו המועצה לשימור אתרים כשותפה בביצוע הכנס השנתי ובהפקת כתב העת. אנו רואים בשיתוף הפעולה עם המועצה מהלך מבורך ומאמינים שנזכה לשנים רבות של שיתוף פעולה במטרה לממש את חזוננו המשותף - לפתח את לוד העתיקה כאתר מורשת בעל ערך בין-לאומי.

מכון ישראלי לארכיאולוגיה (ע"ר) ימשיך ליזום ולממן מחקרים אודות עברה של העיר לוד ולצד מאמרים שיוגשו לנו על ידי עמיתנו החוקרים נתחיל כבר בימים אלה לשקוד על תכנית הכנס השנתי הבא ועל כתב העת שיפורסם במסגרתו.

מאחלים לכם קריאה מעשירה ומקווים לראותכם מעורבים במיזם הקהילתי בלוד.

צוות העורכים.

كلمة المحررين

هنا نقدم المجلد الثالث من مجلة اللد، ديوسبوليس - مدينة اللاه. عندما بدأنا هذه المبادرة قبل ثلاث سنوات، العديد من الباحثين شككوا بإمكانيه عقد المؤتمر السنوي لتاريخ اللد واصدار كتاب سنوي. هذه التساؤلات لن تفاجئنا فمنذ أكثر من عشر سنوات، عندما بدأنا مشروع البحث وتطوير البلدة القديمة في اللد (التفاصيل في الموقع www. ancientlod.com)، الكثيرون من الباحثين لم يكونوا على بينة من ماضي المدينة ومكانتها باعتبارها واحدة من المدن القديمة الأكثر أهمية في البلاد, اليوم، ذلك لم يعد يفاجئ. هذا المجلد، مثل سابقيه، يقدم لك مواد معظمها حديثه النشر او تنشر للمرة الأولى. هنا تم بناء منصة مركزية لنشر الأبحاث في علم الآثار والتاريخ عن اللد القديمه.

تقدم حاجيت طورغه العلاقة بين الرملة واللد، بناء على الاكتشافات الأثرية. لقد اجرت الباحثة حفريات عديده في كلتا المدينتين والتي أدت الى استنتاجها، ان انشاء الرملة لم يودي الى تدمير اللد، فاللد استمرت كمركز حضري بعد فترة طويلة من تأسيس الرملة، حيث استغرق تأسيس الرملة كعاصمة للجند أجيال كثيره.

الأستاذ نمرود لوز يفحص وجود شذوذ حضاري مع دراسته للد والرملة كمركزين يعيشان جنبا إلى جنب مع بعضها البعض عبر التاريخ. ويستنتج لوز الى ان هذا الشذوذ غير الطبيعي أعاق على قدرة البلدين من التطور.

يظهر بحث يوآف جولست حول تخطيط وبناء المطار الدولي في اللد في عهد حكومة الانتداب البريطاني، ما كان للمطار تأثير على المدينة.

يقدم الدكتور يوآف فرحي مادة فريدة من نوعها عن القطع النقدية من اللد الرومانية. لقد سكت العملة في اللد-ديوسبوليس لبضع سنوات في بداية القرن الثالث الميلادي. دراسة فرحي تشق نافذه الى احدى مراحل ازدهار المدينة.

الدكتوره جيسي بينحاس، وبوعز غروس والدكتور ألون شافيت يقدموا نتائج مسح المناطق حول البلدة القديمة في اللد باستخدام الرادار المخترق للأرض. نتائج المسح تشير عموما إلى طبيعة الطبقة الأثرية والى وجود منشئات ضخمة التي من الممكن ان تشكل محور دراسة مستقبليه.

اما ورقه توفيق دعادله تلخص عقد من البحث والحفريات الجماهيرية في خان الحلو في اللد.

هذا العام يشاركنا في المؤتمر مجلس المحافظة على الأبنية التاريخية كشريك في أداء وإنتاج المجلة والمؤتمر السنوي. ونحن نعتبر أن التعاون مع المجلس ينبع من رؤيتنا المشتركة التي تهدف لتطوير اللد القديمة.

سيستمر المعهد الإسرائيلي للأثار في إطلاق وتمويل الأبحاث التي تعني ماضي واثار مدينة اللد، وجنبا إلى جنب مع المواد المقدمة لنا من قبل زملائنا الباحثين سنعمل في الأيام القادمة على تشكيل برامج المؤتمر السنوي القادم وسيتم نشر مجلة خلاله.

نمتنا لكم قراءة مثريه ونأمل أن نرى مشاركتكم في المشروع الجماهيري في مدينه اللد.

Editors' Note

We are proud to present the third volume of the "Lod-Diospolis: City of God" journal. When this initiative was first launched three years ago, many within the scholarly community wondered how it would be possible to conduct an annual conference on the history and archaeology of Lod alongside the publication of an academic journal, and whether or not we would have the sufficient research materials to do so. Understanding this, we were not surprised by these doubts.

When the community-archaeology project for the research and development of the Old City of Lod first began over a decade ago (see ancientlod.com for more), many scholars were unaware of the city's rich past and status as one of the most important ancient sites in the Land of Israel. Today however, many in the scholarly community and history enthusiasts of the general public have become acquainted with Lods' past, and are no longer doubtful of the scope of its existing and future research.

In keeping with publishing tradition, the majority of the papers presented in this volume are original works, published here for the first time. We are proud to serve as the leading platform for the publication of studies related to the history and archaeology of ancient Lod. The studies which were chosen to be presented in this volume reflect the diverse research of the area.

In this volume, Hagit Torge evaluates the relationship between Ramla and Lod through an analysis of archaeological finds. Torge (Director of excavations in both towns, who dealt with this topic in her Ph.D. thesis) challenges the historical approach that the foundation of Ramla during the 8th century CE quickly brought about the destruction of Lod. Rather, she claims that Lod continued to serve as an urban center long after the foundation of Ramla, and that it was Ramla that required several generations to establish itself as the capital of Jund Filastin (District of Palestine).

Prof. Nimrod Luz examines the anomaly of two main urban centers, Lod and Ramla, two cities that co-existed for centuries in close proximity. Through a historical analysis, Luz deduces that it is this proximity that limited the two cities' ability to evolve to their full potential.

Yoav Gulst presents his research into the events that lead to the construction of the Lod International Airport during the British Mandate, and the relationship between the airport complex and the town of Lod at the time.

Addressing a current research gap, Dr. Yoav Farhi presents a unique report on the Lod coinage from the Roman period. Roman Diospolis gained the right to mint its own coins for a few short years in the early 3rd century CE. Farhi's paper affords us a rare perspective on the history of Lod during one of its greatest periods.

Dr. Jeesie Pincus, Boaz Gross, and Dr. Alon Shavit, present the results of a GPR survey conducted across several areas in the Old City of Lod. The results demonstrate the nature of the archaeological layers, and suggest the existence of monumental features. The authors hope that these results would affect plans for future excavations.

Dr. Taufik Da'adli presents a preliminary summary of ten years of community-archaeological research in Lod, conducted under the auspices of the Nelson Glueck School of Biblical Archaeology at the Hebrew Union College. The summary describes the process of excavation, finds, and the challenges and benefits of working with the local community.

This year we are delighted to welcome The Council for Conservation of Heritage Sites in Israel, as partners in the annual conference and publication of the journal. We hope that this key cooperation with the Council is the beginning of a continuing partnership that will ensure the future fruition of our mutual goal: the development of Ancient Lod as a world-class heritage site.

Israeli Institute of Archaeology (NPO) will continue to initiate and fund studies into Lod's past, and welcome papers submitted by our fellow scholars for next year's conference, the "Lod-Diospolis" volume.

We wish you a rewarding and productive reading, and invite you to take part in the Community-Archaeology Project in Lod.

The Editorial Team.

תוכן עניינים

האמנם ייסודה של רמלה הוא מפלתה של לוד?
סיפורן של שתי הערים במבט ארכיאולוגי
הגית טורגה

هل فعلا ادى تأسيس الرملة الى دمار اللد؟ قصه المدينتين من خلال المكتشف الأثري.
حجيت طورغه

Was the Foundation of Ramla the downfall of Lod?
The Tale of the two cities in an Archaeological view
Hagit Torgë

7

לוד ורמלה ולא רמלוד:
על אנומליה גיאוגרפית והמֶשך הארוך של ההיסטוריה העירונית
פרופ' נמרוד לוז

اللد والرملة وليس راملود: الشذوذ الجغرافي و"التأريخ الطويل" من التاريخ الحضري
البروفيسور نمرود لوز

Lod and Ramla and not Ramlod:
On A Geographic Anomaly and the Longue Dureé of Urban History
Prof. Nimrod Luz

21

שדה התעופה לוד, בין המקומי לבינלאומי
יואב גולסט

مطار ليدا (اللد) -بين المحلي والدولي
يآف غولس

Lydda Airport - Between the Local and the International
Yoav Gulst

43

מטבעות העיר לוד (דיוספוליס) בתקופה הרומית
ד"ר יואב פרחי

عملة اللد (ديوسبوليس) خلال الفترة الرومانية
د.يآف فرحي

The Coinage of Lod (Diospolis) During the Roman Period
Dr. Yoav Farhi

73

תסקיר מכ"ם חודר קרקע בעיר העתיקה בלוד והשלכותיו על חפירות בעתיד
ד"ר ג'סי פינחס, בועז גרוס, ד"ר אלון שביט

مسح GPR في البلدة القديمة في اللد، وتأثيره على حفريات المستقبل
د. جسي بنحس, بوعز كروس, د. الون شابيط

GPR Survey in the Old City of Lod, and Its implications on Future Excavations
Dr. Jessie Pincus, Boaz Gross, Dr. Alon Shavit

125

ח'אן אל-חילו: סיכום לקראת עונת החפירות העשירית
ד"ר תאופיק דעאדלה

خان الحلو: تلخيص عقد من الحفريات الجماهيرية
الدكتور توفيق دعادله

Khan el-Hilu: Summarizing Results ahead of the 10th Excavation Season
Dr. Tawfiq Da'adli

141